

Kā zināms, no šī gada 1.septembra izglītības iestāžu finansēšanā ieviesa jaunu modeli. Iepriekš valsts finansējums par izglītošanos sekoja skolēnam, bet no rudens to novirza pašvaldībai un pašvaldība lem, kā naudu sadalīt izglītības iestādēm.

Viens no paredzētajiem ieguvumiem – jaunais pedagoga atalgojuma finansēšanas modelis motivēs pašvaldības kā izglītības iestāžu dibinātājas veidot optimālu skolu tīklu, celt skolotāju algas un radīs iespējas nodrošināt kvalitatīvāku izglītību. Jau pavasarī par šo tēmu, aptaujājot izglītības iestādes, izteiktie viedokļi bija atšķirīgi. Daudzi skolu vadītāji puda neskaidrību, kā šis modelis darbosies. Nu pagājuši četri mēneši, kopš jaunais finansēšanas modelis ir spēkā. "Druva" aptaujāja izglītības iestāžu vadītājus un lūdza viņu viedokli par šīs sistēmas darbību reālajā dzīvē.

Mazajās skolās – no ieguvumiem līdz zaudējumiem

Dzērbenes vispārīgizglītojošās un mūzikas pamatskolas direktors Andris Sakss vēl aprīlī atzina, ka viņam kā iestādes vadītājam ir vēlme piedzīvot brīdi, kad katra skola Cēsu novadā ir svarīga. Viņš sacīja: "Ļoti gribētos piedzīvot, ka arī Cēsu novads rūpējas par katru skolu neatkarīgi no tā, cik mazs ir skolēnu skaits, jo katra izglītības iestāde ir svarīga. Ļoti gribam dzīvot, nevis izdzīvot." Sazinoties ar A.Saksu tagad, kad pirmais šī mācību gada semestris ir teju aizvadīts, direktors atzīst: "Ja būtu zinājis, kā šis modelis darbosies, manas vēlmes un prasības noteikti būtu bijušas krietni lielākas. Tā kā gadu gadiem esmu pieradis skolas finansējumā izdzīvot ar tādu absolūtu iztikas minimumu, ar visu tīkot galā pašu spēkiem, neprasot pašvaldības palīdzību, tad arī tagad nešķīta vajadzīgi paust jaunas prasības. Tomēr šajā mācību gadā mūsu skolai ir labāka situācija. Ja parasti audzēkņu skaits mazliet pārsniedza septiņdesmit, tagad mācās astoņdesmit skolēni. Tas savukārt nosaka, ka saņemta mērķdotācija ir pietiekami augsta, lai sekmīgi spētu tikt galā.

Tādējādi mūsu skola ir pozitīvs gadījums, lai arī jāatzīst, ka uz citas skolas rēķina – daļa bērnu no Raunas pamatskolas Drustu struktūrvienības pārnāca mācīties pie mums. Tas arī bija pamats

tam, ka palielinājās skolēnu skaits, protams, arī pirmklasnieku šogad bija vairāk."

Amatas pamatskolas direktors Valdis Nītiņš ir mazāk optimistiski noskaņots un, taujāts dalīties viedoklī par jauno finansējuma modeli, ir visnotaļ kodolīgs: "Kopumā jau nekas nav mainījies, ja neskaita, ka lauku skolām ir vēl sliktāk, jo tāpat kā iepriekš arī Cēsu novadā viss tiek rēķināts pēc bērnu skaita skolā: nav bērnu, nav naudas...; ir maz bērnu, ir maz naudas. Netiek ņemts vērā skolu specifiskās vajadzības, jo laukos tās atšķiras no pilsētas. Faktiski skolotāju situāciju septembrī glāba tas, ka no 1.septembra saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem tika noteikta lielāka pedagoga darba slodzes likme. Tomēr, ņemot vērā situāciju valstī, pasaulē kopumā, likmes palielinājums nav nekas cits kā inflācijas kāpuma sekums, turklāt tikai daļējs."

Par to, ka šis jaunais finansējuma sadales princips var izrādīties "nāves spriedums" daudzām mazajām skolām, nav šaubu, jo tomēr finansējums tiek noteikts pēc skolēnu skaita mācību iestādē. "Ar pilnu atbildību varu teikt, ka pēc gadiem pieciem vai mazliet vairāk izglītības sistēma Latvijā sabruks," viedokli drosmīgi dalās V.Nītiņš. "Vienkārši nebūs, kas gribēs strādāt par skolotājiem vai skolās vispār. Patlaban mūsu skolā vismaz pieci seši pedagogi ir pirmspensijas vecumā. Viņi aizies, bet vietā neviens nenāk. Skumji, bet tas nevienu šajā valstī īsti neinteresē. Vismaz tāda ir sajūta," viņš piebilst.

Skolēns pašvaldībā.

Kā pirmā mācību pusgada izskaņā tiek vērtēta jaunā izglītības finansējuma modeļa darbība praksē

Lauku vidusskola lielo skolu grupā. Nauda vajadzības nosedz

Jaunpiebalgas vidusskolas direktors Arnis Ratiņš teic, ka viņa vadītajā izglītības iestādē pēc finansējuma modeļa maiņas viss palicis kā iepriekš. "Finansējuma ziņā mums patiešām izmaiņu nav, tāpēc es kā direktors neizjūtu atšķirību starp iepriekšējo "Nauda seko skolēnam" un jauno modeli. No piešķirtās mērķdotācijas nosedzam visas skolas vajadzības. Tā kā skaitāmiem lielo skolu grupā, tad mums situācija nav būtiski mainījusies."

Viņš gan uzsver, ka esošajos apstākļos varbūt ne tik liela nozīme ir pašam modelim – ka nauda seko skolēnam vai pašvaldībai –, bet gan jādodomā par koeficientu maiņu. "Negribētos piekrist, ka administratīvajā centrā, respektīvi, Cēsu pilsētā un tās tuvumā, kur dzīvo vairāk cilvēku, attiecība – skolēns pret skolotāju – ir tāda pati kā attālākajās vietās. Tā nedrīkstētu būt vienāda pilnīgi visā novadā. No valsts puses būtu jārisina, ka šai proporcijai administratīvajos centros jābūt vienai, bet ārpus tiem – tomēr citādi. Mēs, skolas, kas esam ārpus reģionālā centra, esam zaudētāji tieši skolēnu skaita koeficienta dēļ. Iepriekš Jaunpiebalgas novadā mums šī attiecība bija zemāka, tagad tā visā Cēsu novadā ir vienāda. Tātad katra skola, kas atrodas ārpus novada administratīvā centra, faktiski būs zaudētāja," viedokli pauž A.Ratiņš. "Protams, tradicionālais jautājums, kas jāskatās kontekstā, ir tas, cik

noslogots ir skolotājs: cik kontaktstundu, cik gatavošanās stundu, cik audzināšanas stundu. Tas viss ir jāņem vērā, aprēķinot finansējumu."

Cēsu Valsts ģimnāzijas direktore Ina Gaiķe gan komentēt plašāk neuzņemas, jo teic, ka skolu vadībai jau zināms maz. "Mums tiek paziņota summa, atbilstoši tai sadalām skolotājiem finansējumu pēc likmēm. Jāatzīst, neapmierina fakts, ka mums no sava budžeta jāsamaksā tiem skolotājiem, kas veiksmīgi strādājuši, lai sagatavotu skolēnus eksāmeniem un olimpiādēm."

Modeļa izstrādāšanā piedalās arī skolu vadītāji

Cēsu 1.pamatskolas direktore Antra Avena šī gada pirmajā pusē strādāja arī Cēsu pašvaldības Izglītības pārvaldes izveidotajā speciālajā darba grupā, kas plānoja jauno finansējuma modeli. Viņa dalās savā viedoklī: "Mēs pašvaldībā strādājam pie šī modeļa, lai saprastu, kādā veidā mūsu novadā to varam sekmīgāk realizēt. Bija valsts dots uzdevums, ka katrā pašvaldībā jābūt izstrādātai kārtībai, kā tiek realizēts jaunais finansējuma modelis."

A.Avena stāsta, ka darba grupā lika kopā idejas, lai saprastu, kā veiksmīgāk jaunievedumu īstenot praksē. "Jāsaprot, ka šis gads nosacīti ir arī izmēģinājuma gads, lai izvērtētu finansējuma modeļa darbību un plānotu tālāko rīcību. Noteikti ir nianses, aspekti, ko varam izmainīt un uzlabot, bet to jau raudzīsimies tālāk nākotnē."

Vērtējot situāciju Cēsu 1.pamatskolā, A.Avena atzīst, ka tā ir laba. "Tā kā mums skolā audzēkņu skaits ir pietiekams, tad arī mērķdotācijas apjoms, ko iedala, ir pilnīgi pietiekams gan tam, lai nodrošinātu darba samaksu pedagogiem, gan atbalsta personālam. Finansējums ir pietiekams, lai mācību process varētu sekmīgi noritēt," teic A.Avena.

Vai šis finansējuma modelis tomēr nenozīmē zināmu pastāvēšanas apdraudējumu mazajām skolām novadā? A.Avena atzīst: "Protams, mazajām skolām ir grūtāk. Tādēļ, izstrādājot šo modeli, ir zināmas iespējas, ko pašvaldība var darīt, palīdzot nosegt finansiālās vajadzības. Jāpiezīmē, pašvaldība tomēr iegulda ievērojamus līdzekļus tieši izglītības sektorā, nodrošinot skolu vajadzības. Šobrīd spēkā ir tā saucamais pārejas modelis, jo šogad starpība, ko novads iedalītajās mērķdotācijās saņēma mazāk, daļēji tika kompensēta. Kompensācijas daļa tiek mazajām skolām. Protams, skatīsimies, kā veiksies turpmāk, jo ir skaidrs, ka skolas ir vajadzīgas ne tikai centros, bet arī mazākos pagastos, jo ir situācijas, kad skolēni nevar izbraukāt uz tālākām skolām un tuvējā lauku mācību iestāde ir vienīgā pieejamā."

Cēsu 1.pamatskolas direktore uzsver, ka esošajā laikā ir vēl viena problēma, par kuru būtu jādomā. "Daudz lielāka problēma par mērķdotāciju ir cilvēkresursi. Atbalsta personālu atrast ir teju neiespējami. Speciālisti, tai skaitā logopēdi un psihologi, visbiežāk izvēlas veidot privātprakses, nevis nākt strādāt skolā. Tā ir liela problēma, jo šie cilvēki mācību iestādēs ir ļoti nepieciešami." □

Ne visam pietiek ar valsts finansējumu, piemaksā arī pašvaldība

Par to, kā šajā mācību gadā veicies ar jaunā finansējuma sadali praksē, "Druva" jautāja Cēsu pašvaldības Izglītības pārvaldes vadītājam Lindai Markus – Narvilai.

"Darba grupa, kura bija izveidota tieši nolūkam, lai realizētu praksē jauno finansējuma sadales principu, ļoti rūpīgi strādājusi pie piešķirtā koeficienta. Jāatzīst, neesam ļoti apmierināti ar koeficientu, jo novadā ir pilsē-

tas un arī lauku izglītības iestādes. Tas faktiski nostāda mūs neizdevīgā pozīcijā.

Darba grupas ietvaros kopā ar mācību iestāžu direktoriem un finansistiem mēģinājām rast dažādus risinājumus. Šobrīd modelim ir trīs pakāpes. Ir izglītības iestādes, kurām no mērķdotācijas nosedz visas finanšu pozīcijas: gan mācību plānu, gan atbalsta personālu, gan citus izdevumus. Seko otrās pakāpes izglītības iestādes, kurās ir mazāks skolēnu skaits, tām no mērķdotācijas tiek nosegtas mācību plāns un visas pārējās nepieciešamās lietas mācību procesā, savukārt pašvaldība līdzfinansē vadītāja

atalgojumu. Visbeidzot seko mazākās izglītības iestādes, kur no mērķdotācijas ir jānosedz mācību plāns, pašvaldība līdzfinansē gan administrācijas izdevumus, gan vadītāja atalgojumu un atbalsta personāla atalgojumu."

Izglītības pārvaldes vadītāja gan teic, ka viss līdz šim pieņemtais vēl var mainīties, raugoties, kā process būs veicies visa 2022./2023. mācību gada garumā. "Arī šim mērķim izveidotā darba grupa nav slēgta. Iespējams, sasauksim darba grupu atkal, lai izvērtētu, vai nepieciešamas kādas korekcijas. Tāpat nav noslēpums, ka skolu tīkla kontekstā ir sasaukta darba

grupa, kura strādā ar valsts uzliktajiem nosacījumiem mums kā pašvaldībai, tai skaitā saistībā ar pedagoga noslodzi, skolēnu skaitu, infrastruktūru kvalitatīvam izglītības procesam. Viens ir tas, ko nosaka valsts, otrs, kā mēs, pašvaldība, sareždam skolu tīklu. Tādēļ norit ļoti rūpīgs darbs, ir izstrādāti kritēriji, pēc kuriem darbojamies, lai visu izglītības procesu padarītu sekmīgāku."

Darba grupai, lai vērtētu katras skolas rādītājus atbilstoši valsts izvirzītajiem kritērijiem, iecerēts tikties vēl šonedēļ. L.Markus – Narvila uzsver, ka jaunais finansēšanas modelis ir ciešā kontekstā ar skolu tīklu, un

atzīst, ka šobrīd šķiet - finansēšanas modelis praksē darbojas ļoti veiksmīgi. □

Lappusi sagatavoja
ANNA KOLA

Projektu finansē
Mediju atbalsta fonds
no Latvijas valsts
budžeta līdzekļiem

MAF
Mediju atbalsta fonds

Mediju atbalsta fonda ieguldījums no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem. Par saturu atbild projekta īstenotājs izdevniecība SIA "Cēsu Druva".